

Přílohy

Na tomto místě jsou pro ilustraci uvedeny ukázky textů a vyobrazení z časopisu *Mateřídouška*, který se zaměřoval na děti ve věku přibližně 6 až 9 let. Ke každé osobnosti byla vybrána jedna ukázka.

1. Příloha – Stalin

Text s názvem *Co je nám nejdražší?*¹ je zajímavý už tím, že v něm Stalin zaujímá pozici pohádkové postavičky, bytosti obdařené vskutku šlechetnými vlastnostmi; jeho osobnost je tedy včleněna do žánru, který je obecně dětem velmi blízký, známý. Pozornost si jistě zaslouží i motiv klubíčka evokující Ariadninu nit (klubíčko v řeckých bájích ukazuje cestu ze tmy, od netvora, zde vede kolchozníky ke *světlu*, k rozřešení problému, k osobě, která měla stát ve středu všeho dění). Na Stalina se tu váže prosperita vyjádřená „zázraky“ moderní doby – novými silnicemi, letišti, auty, elektrickým osvětlením, metrem (vyjádřená i skrze obrázek s auty v pozadí). Tento příběh zároveň vyjadřuje i preferovaný vztah čtenáře k osobě vůdce – zbožný obdiv.

2. Příloha – Gottwald

Báseň *Tvář Gottwaldova*² vyjadřuje smutek ze skonu Stalinova i Gottwaldova, provazuje jejich životní příběh; snaží se vyvolat dojem určité nesmrtnosti těchto osob. Gottwaldova osobnost je připomínána i fotografií, která vyobrazuje zaujatost Klementa Gottwalda prací. Zároveň ale dýmka v Gottwaldových ústech navozuje dojem klidnosti, domáckosti, blízkosti, lidskosti, bezpečí (plynoucí z vědomí Gottwaldovy starostlivosti o „jeho“ lid) – a také symbolicky odkazuje k postavě vůdce hierarchicky nadřazenému Gottwaldovi – ke Stalinovi. Fotografie pracujícího Gottwalda otištěná v momentu jeho smrti

---

¹ Co je nám nejdražší? *Mateřídouška*, 1950/1951, č. 7–8, s. 101–103.

² SVOBODA, Jiří Václav. *Tvář Gottwaldova*. *Mateřídouška*, 1952/1953, č. 12, s. 172.

evokuje taktéž dojem nesmrtelnosti tohoto prezidenta, neměnnosti poměrů, stability; odpoutává pozornost od samotného skonu a posouvá důraz směrem k budoucnosti, tvůrčí aktivitě.

3. Příloha – Lenin

Příběh *Pravdomluvný Volod'a*³ vypráví o Leninově dětství, tedy o období lidského života, které v rámci dětských časopisů z hlediska líčení všech zkoumaných osob zaujímalo velmi důležitou roli, přibližovalo čtenáři daného politika v jemu představitelnější podobě. Příběh je doprovázen obrázkem zpodobňujícím malého Lenina v sebevědomém, panovačném postoji s drzým, odvážným, ba až dětsky zlotřilým výrazem a pravítkem v rukou, opodál stojí Leninova sestra, která pláče. Volod'a jí totiž onen matematický nástroj, který dostala darem, zlomil, zničil. A sám se k tomu také hned běžel přiznat; toto vyprávění má demonstrovat jeho pravdomluvnost, ale zároveň vlastně poodhaluje i zlobivost, čipernost, neposednost malého Lenina. Volod'a tak působí méně dokonalým, ale v podstatě i sympatičtější, čtenáři bližším dojmem nežli malý Stalin, u kterého se v textech kladl důraz především na jeho píli a disciplinovanost. Ve sledovaném období totiž právě Stalin a Gottwald zastávali pozici těch osobností, ke kterým by se čtenář měl vztahovat především, to oni měli být v první řadě vzorem pro recipienta textů; a tak se v pasážích otiskovaných o Leninovi mohly připustit i nějaké jeho jisté „nedokonalosti“.

4. Příloha – Zápotocký

Podobizny daných osobností příležitostně pronikaly i na titulní strany jednotlivých časopisů, v tomto případě se jedná o Antonína Zápotockého.⁴ Po smrti Klementa Gottwalda v březnu 1953 se Antonín Zápotocký stal novým prezidentem republiky, a tak bylo nutné, aby ho čtenáři znali.

---

³ ULJANOVÁ, Anna Iljična. Pravdomluvný Volod'a. *Mateřídouška*, 1951/1952, č. 10, s. 149.

⁴ *Mateřídouška*, 1952/1953, č. 13.

5. Příloha – Nejedlý

Příběh *O Zdeňkovi Nejedlém*⁵ má evokovat především uměleckou zdatnost, genialitu Nejedlého-dítěte, nicméně důraz je kladen i na jeho píli, odhodlání, schopnost si kreativně poradit. Na konci textu můžeme nalézt i apel, který lze vztáhnout na samotného čtenáře – snažit se, jít si za svým, rázně a rozhodně překonávat překážky, usilovně pracovat; vyprávění má tak i výchovný rozměr.

---

⁵ RYSKA, Jan. O Zdeňkovi Nejedlém. *Mateřídouška*, 1951/1952, č. 11, s. 130.

CO JE NÁM NEJDRAŽŠÍ?

Sovětská lidová pohádka

Daleko na severu Sovětského svazu, na břehu velikého jezera byl kolchoz. Žili v něm také stařík Fjodor, který měl na starosti rybolov, kolchoznice Marja, která se starala o děti, a Alexej, který se staral o koně.

Jednou se sešli všichni kolchozníci a dostali se do takového hovoru: Co prý je pro ně nejlepší, nejcennější, nejdražší? Každý mluvil jinak.

Jedni říkali: „Najcennější jsou pro nás naše krávy. Máme od nich mléko, smetanu, máslo, maso, kuži . . .“

Druzí říkali: „Kdepak, ryby jsou cennější. Ty nás živí . . . Zatáhneme síť, nachytáme je, uvaříme polévku, napečeme maso, nasušíme . . .“

„Kdepak,“ říkali třetí. „Nemáte pravdu. Cennější je obilí, které se nám urodí na polích. Bez obilí nelze žít. Dá mouku, chleba, koláče . . .“

A tak se prostí vesničané dohadovali, až se rozhodli. Pošlou ty nejzkušenější, Fjodora, Marju a Alexeje, aby prošli širou ruskou zemí a poznali, co je v ní nejlepší, nejdražší.

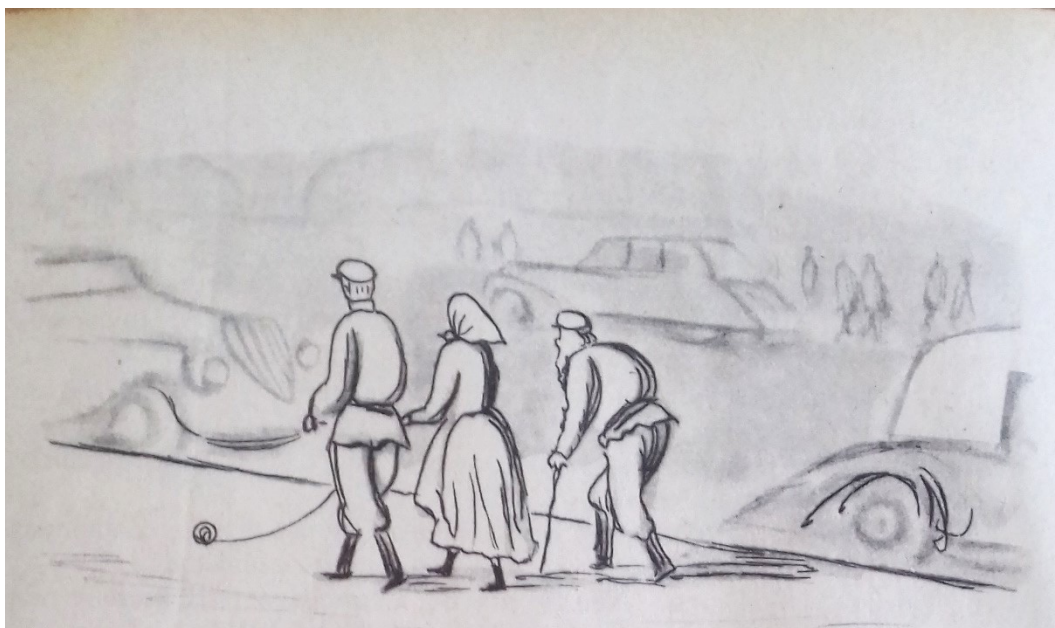
Fjodor, Marja a Alexej se připravili na cestu. Nevěděli však, v kterou stranu se dát. A tu si Marja vzpomněla, že jí jednou dávno říkala její babička: „Až nebudeš něco vědět, až nebudeš znát někam cestu, vezmi moje kouzelné klubičko, chytni konec nitky a klubičko pusť na zem! Kam se klubičko pokutálí, tam za ním jdi, povede tě správnou cestou!“

Vrátila se tedy Marja pro klubičko. „Nu co, zkusím to!“ řekla si. Přinesla klubičko, pustila je na zem — a hle: klubičko se rozběhlo. Šli tedy za ním.

Šli a šli — a nestačili se divit. Tam, kde se lidé dříve musili brodit přes řeku, protože nebylo jiného přechodu ani převozu, tam dnes stojí mosty.

Kde dříve byly močály, tam dnes jsou pole a kolem polí vedou krásné dlážděné silnice. Pohodlné cesty vedou i hlubokými lesy, a kdybys chtěl, hled', můžeš letět vzduchem jako pták! Uprostřed lesa široké, rovné letiště.

Věru, velmi se změnila ruská země!

Šli a šli Fjodor, Marja a Alexej — z údivu do údivu.

Šli a šli za klubíčkem — a to je dovedlo až do Moskvy.

Přišli tam už k večeru, ale na ulicích je plno světla, jako by stále ještě svítilo slunce. Všude jezdí spousta aut, chodí davy lidí.

„Ne nadarmo nás klubíčko zavedlo do Moskvy,“ říká Alexej. „Projděme se, pozorujme, nejdražší věc nebude asi u nás, ale v Moskvě!“

Jdou tedy ulicí a tu vidí nápis: *Chcete-li jet, račte dolů!* Klubíčko se tu zastavilo. Marja je vzala do kapsy, a sešli tedy dolů. Dostali se do překrásných podzemních chodeb, dostali se k podzemní dráze. Vsedli do vlaku, jeli. Na jedné stanici klubíčko samo vyskočilo z kapsy. Vyšli za ním. Přišli k pohyblivým schodům. Vstoupili na ně a nemusí jít. Schody jdou za ně, samy se pohybují. Vyvezly je vzhůru. A tam se dostali do krásného sadu.

V sadech vyhrává hudba, kvetou překrásné květy, zpívají ptáci v hlubinách keřů. Staří lidé sedí pod lampiony, poslouchají hudbu, mladí tančí, nejmladší se houpají na houpačkách.

Fjodorovi, Marje i Alexejovi se tu líbí. Chtělo by se jim zůstat zde a zde hledat nejdražší věc. Klubíčko se však kutálí dále. Zastavilo se až před velkým červeným domem. Marja zase vzala klubíčko do kapsy a vstoupili do domu. Jdou po schodech, procházejí velkými síněmi. Když nevěděli, kudy dál, klubíčko zase vyskočilo a dovedlo je až k velkým dubovým dveřím.

Zastavili se přede dveřmi, dveře se najednou otevřely — vyšel sám Stalin.

Usmál se na Fjodora, Marju a Alexeje, přivítal je jako staré známé a zavedl je k sobě do pokoje. Na všechno se jich vypytał, kudy šli, co viděli, jak se jim žije daleko na Severu, jak se jim líbí širá Rus a Moskva.

Fjodor, Marja a Alexej vyprávěli a pak se také sami ptali:

„Pověz nám, soudruhu Staline, co je pro nás nejdražší? Jsou to ryby, jsou to krávy, je to obilí? Ci je to jiná věc ze širé Rusi?“

„Inu,“ řekl soudruh Stalin a usmál se. „Měli byste ryby, krávy, obilí, kdybyste se sami nepříčinili? Ne. Myslím tedy, soudruzi, že nejcennější je vaše práce, bez které byste neměli nic.“

Kývá hlavou Fjodor, Marja i Alexej. „Pravda, tak to je. Nic bychom neměli, kdybychom se sami nepříčinili. Nejdražší, nejcennější je naše práce.“

„Ale řekněte, soudruzi,“ usmívá se dále soudruh Stalin. „Žilo se vám vždycky tak jako dnes? Dříve jste také pracovali — a žilo se vám zle. Pán se měl dobře z vaší práce, vy sami jste žili v bídě. Vidíte! Myslím, že nejdražší je váš dnešní život.“

Ano, tak je to, pravdu má soudruh Stalin! Nejdražší, co máme, je náš dnešní život. Marja, Fjodor i Alexej ještě chvíli povídali. Tak pěkně si se soudruhem Stalinem pohovořili, jako by se odjakživa znali. Pak mu poděkovali, rozloučili se a odešli.

Marja hledala klubičko, hledala na zemi, hledala v kapse, ale klubičko nikde. Hledali, hledali, i k Stalinovi se vrátili, klubičko nikde. Zmizelo.

Vraceli se tedy domů. Nu — cestu znali, sedli si do auta, které jim na cestu poslal soudruh Stalin, jeli, jeli, celou cestu přemýšleli, až dojeli domů.

Přijeli do svého kolchozu daleko na Severu, na břehu velkého jezera. Tam je všichni obstoupili, přivítali a všichni se vyptávají:

„Nu — poznali jste, co je pro nás nejdražší?“

A tu řekli všichni tři, Fjodor, Marja i Alexej:

„Co je nejdražší? Hovořili jsme se soudruhem Stalinem a ten nám řekl, co je nejdražší. Naše práce, náš dnešní život. Přemýšleli jsme celou cestu o tom, co nám řekl. Ano, nejcennější je naše práce, náš dnešní život. Nikdy by však nebyl takový, kdyby nám Lenin a Stalin neporadili, jak jej máme žít.“

Lenin zemřel, Stalin nás dnes vede, Stalin nám radí. Už víme, co je pro nás nejdražší. Je to slovo soudruha Stalina!“

Podle pohádky ze sovětské čítanky vypráví J. Kostka

ŽIJE ČLOVĚK

Jan Noha

*Zije člověk,
má rád děti,
má rád dobré lidi,
svými sny
a svými skutky
do daleka vidí!*

*Vidí, jak si děti hrají
a jak lidé žijí,
kde už pole dozrávají
a kde ještě sijí,*

*vidí lesy, řeky, moře,
města práce plná,
jeho slovem lidské hoře
mizí jako vlna!*

*Zije člověk,
svými skutky
do daleka vidí,
je to Stalin,
je to slunce
pracujících lidí!*

TVÁŘ GOTTWALDOVA

Jiří V. Svoboda

Uplynul týden, co jsme dali
smuteční stuhu na obraz,
odkud se dívá soudruh Stalin —
a Stalin dále vidí nás.

A dneska dáváme již druhou . . .
Řasy nám oschnout nestačí,
a před obrazem s černou stuhou
oči se znovu rozplácí.

Ne, plakat ne, vždyť on se dívá,
on, který říkal: Nedat se,
i když se v očích žalem stmívá!
On, který říkal: Do práce!

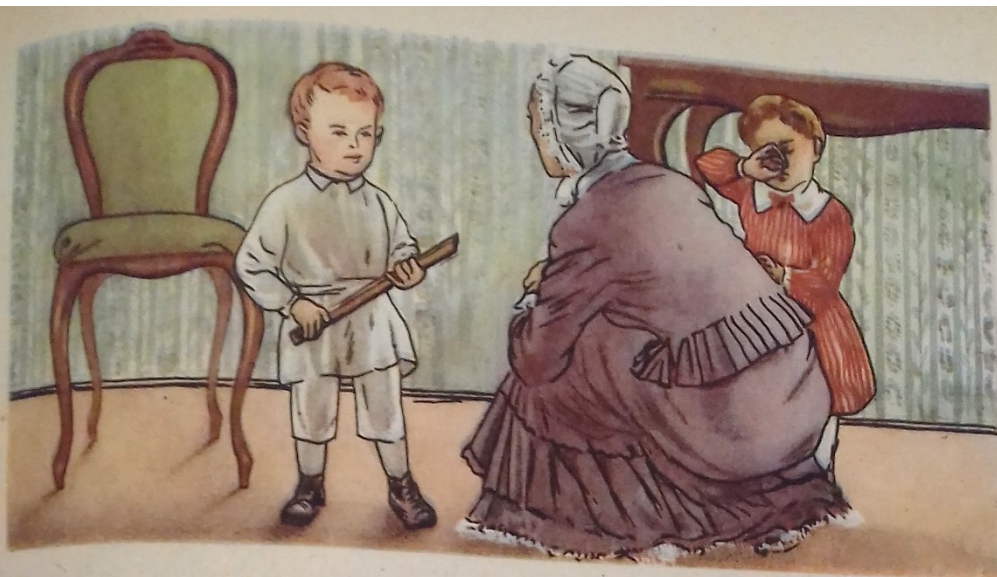
I tam, kam slunce neproniká,
Gottwaldův úsměv zasvitne.
A s láskou hledí na horníka
ty jitřní oči blankytné.

Když v širých lánech traktorista
zasévá s každým zrnkem klas,
tvář Gottwaldova, moudrá, jistá
kývá mu vlídně na souhlas.

Když k sešitu se žačka sklání,
on jako kdyby nad ní stál,
povzbudivě se dívá na ni:
„Tak je to dobře, tak jen dál!“

Radí, když nevíme si rady,
dál žije v každé ze svých vět —
usměvavý a věčně mladý.
A pevnou rukou velí: Vpřed!

PRAVDOMLUVNÝ VOLOĎA

21. ledna tomu bude dvacet osm let, co zemřel Vladimír Iljič Lenin. Jistě jste už slyšeli hodně o Leninovi, který spolu se Stalinem a s armádou dělníků a rolníků porazil kruté vládce v Rusku — cara a boháče. Vysvobodil chudé lidi z bídy a utrpení. Vybojoval Sovětský svaz — zemi radosti a štěstí. O tom, jaký byl Vladimír Iljič Lenin v dětství, vypráví nám jeho sestra Anna Iljična Uľjanovová:

Asi v pěti letech naučila matka Voloďu číst. Zároveň s ním učila i sestru Olju. Oba si čtení velmi oblíbili a rádi čítali dětské knížky a časopisy, kterých náš otec tolik dostával.

Když bylo Voloďovi sedm nebo osm let, zamiloval si báseň „Píseň tuláka“. S velkou chutí a s nadšením přednášel:

*Boháči hlupáci
pro peníze špatně spí,
chudáci tuláci
celou noc jsou veselí.*

Rád čítal časopis „Dětské čtení“. Když se dost načetl, běžel si hrát. Dával přednost hrám rušným, hbitým.

Pamatuji se, jak na simbirském kluzišti jezdil se starším bratrem Sašou na bruslích s vysokých kopců, s nichž i na sáňkách bylo hrůza jet — tak byly příkré. Nejpříkrější část

kopce sjeli docela sehnuti, potom se postupně narovnávali a po rovině jeli dlouho, dlouho už docela zpříma. Já se na ně jen závistivě dívala, ale neodvážila jsem se je napodobit.

Voloďa byl velký čtverák a nezbedá, ale jeho dobrou stránkou byla pravdomluvnost. Kdykoli něco provedl, vždycky se přiznal. Když mu bylo pět let, zlomil jednou sestře pravítko, které krátce předtím dostala darem. A Voloďa sám jí to přiběhl oznámit se zlomeným pravítkem v ruce. Když se ho ptala, jak se to stalo, odpověděl:

„Zlomil jsem je přes koleno.“

Přitom zvedl nohu a ukazoval, jak to udělal.

„Ještě dobře, že nic nedělá potají,“ řekla maminka.

*Přeložila Zdeňka Hanzová
Kreslil Jaromír Vraštil*

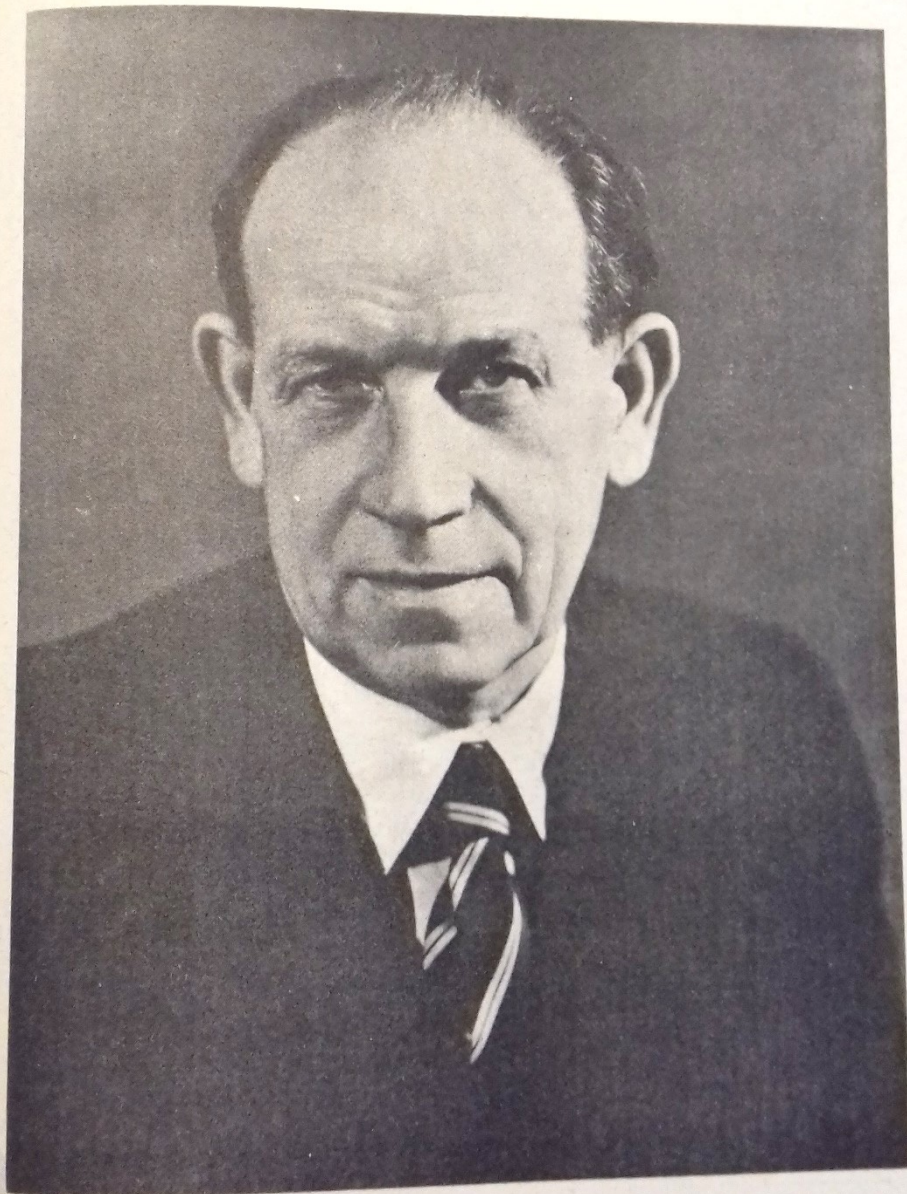
Mateřidobuška 149

ČÍSLO 13 • ROČNÍK IX • 17. DUBNA 1953 • CENA 3 Kčs

Mateřídouška

Č a s o p i s p r o n e j m e n š í č t e n á ř e

NÁŠ PRESIDENT ANTONÍN ZÁPOTOCKÝ

O ZDEŇKOVĚ NEJEDLÉM

Jan Ryska

Otec Zdeňka Nejedlyho — Roman Nejedly — byl učitelem. Byl velmi vzdělaný člověk a výborný hudebník. Hudba a zpěv byla u Nejedlych domovem.

„Kdo žije bez hudby, bez zpěvu, ztrácí polovinu života,“ říkává Zdeňk Nejedly.

Sám začal hrát na klavír už jako malý chlapec a v deseti letech zastupoval svého otce ve hře na varhany v zámecké kapli v Litomyšli.

Naučil se také hrát na housle, na violu a na čelo. Na všechny nástroje, které měli tenkrát doma.

Od mládí byl pilný a zvědavý, chtěl vědět a umět pořád víc a víc. Jednou zatoužil učit se hrát na basu.

Ale basa nebyla.

Malý Zdeňk přemýšlel, jak by si pomohl. Dostal nápad.

Z papírové lepenky si vyrobil „krk“, jaký má skutečná basa, na něj nalepil struník a namaloval struny.

Potřeboval si vycvičit hlavně levou ruku, naučit se klást prsty ve správných vzdálenostech na struny. Pravá ruka, která ovládá smyčec, ta už si na nový nástroj zvykne. Pro zkušeného houslistu a čelistu, jakým Zdeňk Nejedly byl, to nebude žádná obtíž.

Cvičil na svou „basu“ celé dny a týdny. Nebylo to snadné učení. Vždyť z lepenkového nástroje nešel vyloudit ani hlásek. Taková hudba bez hudby by jiného omrzela. Ale Zdeňk Nejedly vytrval. Naučil se potřebným základům a nacvičil celé skladby. Neslyšel, co hraje, ale byl si jist, že hraje správně.

V domě u Nejedlych pořádaly děti — kterých bylo šest — domácí slavnosti na tatínkův nebo mamincin svátek i při jiných příležitostech. Předčítalo se při nich, deklamovalo, byl na pořadu zpěv, hudba i divadlo.

Na jednom takovém večeru hrál Zdeňk Nejedly na basu. Vypůjčil si skutečný nástroj a předvedl své umění.

Všichni byli překvapeni. Uměli dobře posoudit, že před nimi hraje skutečně školený basista.

Zdeňk odkryl své tajemství. Přinesl kus lepenky, na kterém se vycvičil.

„Když chce někdo něčeho dosáhnout,“ říká Zdeňk Nejedly lidem, kteří nařikají na překážky, „musí se dát do práce. Začít s tím, co má. A když má do práce chuť, všechno se podaří. Neříká se nadarmo: S chutí do toho — půl díla hotovo!“